הלכה · משנה תורה · מפרשים · לחם משנה · ספר קורבנות

לחם משנה על משנה תורה, הלכות בכורות

רבי אברהם די בוטון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם משנה על משנה תורה, הלכות בכורות

רבי אברהם די בוטון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-בכורות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ג 4
הלכה ד 4
הלכה ה 4
הלכה ו 6
הלכה ח 7
הלכה יב 7
הלכה טז 8
הלכה יז 8
פרק ב 9
הלכה א 9
הלכה ה 9
הלכה ו 10
הלכה ט 11
הלכה י 11
הלכה יג 11
הלכה טז 12
הלכה יח 12
הלכה יט 12
פרק ג 15
הלכה ב 15
הלכה ו 15
הלכה ח 15
הלכה י 15
הלכה יג 16
פרק ד 17
הלכה א 17
הלכה ג 17
הלכה ד 17
הלכה ה 18
הלכה ח 18
הלכה ט 20
הלכה יא 20
הלכה יג 21
הלכה יד 21
הלכה טו 22
פרק ה 22
הלכה א 22
הלכה ג 22
הלכה ה 23
הלכה ו 23
הלכה ט 24
פרק ו 24
הלכה ב 24
הלכה ה 25
הלכה י 25
הלכה טז 28
פרק ז 28
הלכה ה 28
הלכה ו 29
הלכה ח 29
פרק ח 30
הלכה א 30
הלכה ד 30
הלכה ה 30
הלכה ח 31
הלכה י 31

פרק א

הלכה ג

הטמא והטהור יחדיו יאכלנו כצבי וכאיל וכו'. בפ' כל פסולי המוקדשין אמרו שם במשנה ב"ה מתירים אפילו לנכרי ובגמרא פירשו הטעם כצבי וכאיל מה צבי ואיל מותר לנכרי אף פסולי המוקדשין מותרין לנכרי ואמרו שם ואידך תלתא צבי ואיל כתיבי ומוקי לה לכדר"א הקפר ואע"ג דב"ה משמע דלא סבירי כר"א הקפר וכדכתבו שם התוס' אין זו קושיא על רבינו ז"ל דהוא פסק בפ"א מהל' שחיטה כרבי ואע"פ שדבריו שם כמעורבבים וצריכים עיון דבתחילת הפ' כתב דרשא דר"א הקפר כבר כתבו התוס' דאפשר דלא פליג ר"ע אר"א הקפר ונפיק ליה חד מצבי וחד מאיל ע"ש ומכל צד עלו דברי רבינו ז"ל כהוגן:

הלכה ד

מצוה להקדיש בכור וכו'. רבינו ז"ל פסק כרבנן דאמרי הכי בסוף פ' המקדיש שדהו והטור ז"ל ביורה דעה סימן ש"ו כתב דהרא"ש ז"ל פליג עליו וטעמו משום דפסק כרבי ישמעאל דלעיל מיניה אוקימו דברי ר' יהודה בן בתירא דאמר סתם חרמים לבדק הבית כר' ישמעאל ואמרו שם הלכה כר' יהודה בן בתירא. וטעם רבינו ז"ל ביארתי בהל' ערכין פ"ו:

הלכה ה

שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך וכו'. בסוף פ"ג דתמורה תניא ר' יוסי אומר שלשה דברים משום שלשה זקנים כו' ר' ישמעאל אומר יכול יעלה אדם מעשר שני ויאכלנו וכו' ת"ל ואכלת לפני ה' וכו' מקיש מעשר לבכור מה בכור אינו נאכל אלא לפני הבית אף מעשר וכו' ור"ע דריש להאי קרא יכול יעלה אדם בכור מחוצה לארץ ויקריבנו ת"ל כו' ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה בכור כו' וכן בן עזאי דריש לה יכול יעלה אדם מעשר שני ויאכלנו בכל הרואה וכו' מקיש מעשר לבכור מה בכור אינו נאכל אלא לפנים מן החומה וכו' אחרים אומרים יכול יהא בכור שעברה שנתו כפסולי המוקדשין ויפסל ת"ל מעשר דגנך וכו' מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו נפסל וכו' והקשו שם ולרבנן דמפקינן להו לטעמא אחרינא משנה לחברתה מנא להו נפקא להו מלפני ה' אלהיך וכו' לימד על הבכור שאינו נפסל משנה לחברתה וכו' זו היא סוגית הגמרא ונתבאר שם דר' ישמעאל ור"ע פליגי דר' ישמעאל אית ליה דאם באו מחו"ל לארץ יקרבו וסתם מתני' כוותיה ור"ע אית ליה דלא יקרבו ופסק רבינו ז"ל כר"ע אע"ג דסתם מתני' כרבי ישמעאל משום דאמרו שם דחכמים חלקו על בן אנטיגנוס שהעלה בכורות פסק רבינו ז"ל כרבי

אבל מ"מ קשה לי דגבי מעשר בהמה דריש ר"ע כי האי דרשא כדאיתא בבכורות ר"פ מעשר בהמה דלא יעלה אדם מעשר בהמה מחו"ל משום דהקישו הכתוב למעשר דגן וממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה מעשר בהמה ולא פסק רבינו ז"ל כוותיה מדלא הזכירו לקמן בהלכות אלו גבי מעשר בהמה וכיון דחד גוונא דדרשה הוי למה כאן פסק כן ושם לא פסק כוותיה והסמ"ג כתבו בהל' מעשר בהמה ופסק כוותיה בבכור ובמעשר. ותו קשיא לי על רבינו ז"ל כיון דנתבאר בגמרא דרבי ישמעאל ור"ע פליגי איך בריש פ"ב מהלכות מעשר שני כתב לדרשא דרבי ישמעאל שם מעשר שני נאכל לבעלים לפנים מן החומה שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך וכו' ונוהג בפני הבית וכו' אבל אינו נאכל בירושלים וכו' הרי פסק שם דלא כבן עזאי דמפיק למעשר שני שאינו נאכל בכל הרואה מהיקשא דבכור ומפיק ליה מקרא דלפני ה' אלהיך וכמו שהקשו שם התוס' לבן עזאי ואיתא בקצת גירסאות בגמרא ופסק כר' ישמעאל דמפיק להיקשא דבכור לומר שאינו נאכל אלא לפני הבית וכאן כתב סברת ר"ע והם סותרים לפי הנראה בגמרא. ועוד איך כתב שם סברת ר' ישמעאל דבגמרא אוקמוה דסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולעתיד לבא לפי גירסת התוס' ז"ל ורבינו פסק בפ"א מהל' תרומות קדושה ראשונה אינה קדושה אלא לשעתה אבל לא לעתיד לבא ואפילו לפי גירסת רש"י ז"ל דגריס בתמורה ובפ' אלו הן הלוקין ובפ' קדשי קדשים אשר נזכרו דברי ר' ישמעאל והאי שקלא וטריא דאית ליה לר' ישמעאל במסקנא קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא לעתיד לבא היינו משום דאית ליה דדוקא קדושת בית לא קדשה לעתיד לבא אבל קדושת הארץ קדשה דאל"כ לא משכחת לה מעשר כדכתבו שם התוס' ז"ל אבל לרבינו ז"ל אית ליה בריש הל' תרומות דאפילו קדושת הארץ לא קדשה לעתיד לבא. מיהו לזה י"ל דלעולם דסבר דלא קדשה ומוקמינן ליה שגדל לפני הבית וכמ"ש התוס' ז"ל בזבחים פ' קדשי קדשים. ותו קשיא על דברי רבינו ז"ל דבתמורה משמע דכל הני רבנן דדרשי להיקשא דבכור למילתא אחריתי לא מפיק להו שאינו נפסל משנה לחבירתה הבכור מהיקשא דבכור למעשר אלא מקרא דלפני ה' אלהיך תאכלנו וכו' וכיון שכן ר' עקיבא דדריש להיקשא לומר דאין מביא בכור מח"ל לארץ מפיק ליה מקרא דלפני ה' אלהיך ורבינו ז"ל דפסק כאן כר"ע איך פסק בפרק זה היקשא דאחרים שכתב לקמן עבר ואיחר כו' שנאמר מעשר דגנך תירושך ויצהרך וכו' מקיש בכור למעשר וכו' היה לו להביא מקרא דלפני ה' אלהיך. מיהו לזה ג"כ י"ל דבפ"ק דזבחים (דף פ"ט) אמרו דבן עזאי אית ליה כאחרים והוא הפך הנאמר בסוגיא דתמורה דאית ליה דפליג בן עזאי אאחרים וכבר הקשו התוספות ז"ל קושיא זו בפ"ק דראש השנה (דף ו') ומכח קושיא זו אית ליה

לרבינו ז"ל דסוגיי פליגי אהדדי ואית ליה לסוגיא דפ"ב דזבחים דמהיקשא כולהו שמעת מינה דאין היקש למחצה והשתא אתי שפיר קושיא קמייתא ג"כ שהקשינו על רבינו ז"ל שכתב בפ"ב מהלכות מעשר שני דרשא דר' ישמעאל דאית ליה דכולהו שמעינן מהיקשא כסוגיא דזבחים ורבי ישמעאל ור"ע ואחרים כולהו מצי סבר חד כחבריה ולכך כתב רבינו ז"ל לדברי כלם אלא שקשה לזה א"כ סוגיא דזבחים איך יתרץ מה שהקשו מפ"ג דתמורה על מתני' דאם באו תמימים יקרבו מברייתא דבן אנטיגנוס דלא קבלו ממנו דלא מצית תרוצי הא רבי ישמעאל והא ר"ע כיון דאמרת דלא פליגי וי"ל דסבר ליה לסוגיא דפ"ב דזבחים דפליגי ברייתא ומתני' ואע"ג דלא אשכחנא תנאי דפליגי בפירוש בכך אין חשש בזה ועוד דמשמע דהדבר מחלוקת כיון שבן אנטיגנוס הביא ולא קבלו ממנו. זה נראה לתרץ בדעת רבינו ז"ל ומ"מ כפי הנראה מסוגיא דפ"ב דתמורה לדידן דקי"ל כר"ע מפקינן הא דאינו נפסל משנה לחברתה מקרא דלפני ה' אלהיך תאכלנו שנה שנה ואחרים מפיק ליה להאי קרא לומר דנאכל לשני ימים ולילה אחד ור"ע מפיק ליה האי דנאכל לשני ימים ולילה אחד מקרא דיהיה לך. על כן יש לתמוה על רש"י ז"ל בפירוש החומש דבפ' קרח על פסוק לך יהיה כתב דמשם נלמד דנאכל לשני ימים ולילה אחד ובפרשת ראה כתב על שנה בשנה שלמד שנאכל לשני ימים ולילה אחד והם סברות חלוקות כפי הנראה בגמרא מסוגיא דפרק שלישי דתמורה ומבכורות פרק עד כמה:

הלכה ו

אין קדשי נכרים וכו'. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל בשם הר"י קורקוס דאפשר דרבי יוסי לא פליג על ר"ש בהא וכן בסוף פי"ח מהל' פסולי המוקדשין כתב ויש מי שאומר שרבינו ז"ל מפרש דמתניתין דקתני ורבי יוסי מחייב לא קאי אלא אשוחטין בחוץ דסמיך ליה לאין חייבים עליהם וכו'. ולא ידעתי איך אפשר לומר כן דבברייתא דהביאו בריש תמורה אחר דברי ר"ש אמרו שם אמר ר' יוסי בכולן אני רואה להחמיר משמע דאכולהו פליג לכך נראה עיקר כמו שתירץ בעל כ"מ ז"ל דפסק כר"ש אע"ג דר' יוסי נמוקו עמו משום דהבעיא דבעי בגמרא בריש תמורה בסתמא הוי אליביה. ומ"ש רבינו הנכרי מד"ס עושה תמורה וכו' כתב הרב בעל כ"מ ז"ל דנפקא ליה משום הא דאמרינן בברייתא לא נהנין ולא מועלין והדין עמו דאם אמר כן גבי תחלת הקדש כשהקדישו מתחלתו ראוי ללמוד משם לסוף הקדש דהיינו תמורה דהא חמיר סוף הקדש מתחלת הקדש לגבי הקדש בטעות כדאמרינן בפרק ב"ש בתחלתו דהקדש בטעות אינו הקדש ותמורה בטעות הוי תמורה:

והמיר בה נכרי ה"ז ספק וכו'. וא"ת הא כתב לעיל דהמתכפר ממיר ולא המקדיש ואיך ימיר כאן הנכרי שהוא המקדיש. וי"ל דנתן לו רשות המתכפר שימיר כמה שכתב לעיל ואם אמר בעל הקרבן כל הרוצה להמיר וכו' אבל הר"א ז"ל בהשגות סובר דהא דאיבעיא לן בגמרא דהקדיש נכרי ומתכפר ישראל לא שימיר הנכרי דודאי אין הנכרי מימר אלא הבעיא הוא היכא שימיר המתכפר עצמו או ישראל אחר ברשות המתכפר אי עושה תמורה כיון דבא ההקדש מכח נכרי ולהכי השיג על רבינו ז"ל במ"ש דאם המיר הנכרי שהוא ספק דהוא שיבוש כלומר דאין הבעיא אלא כשהמיר ישראל כדכתיבנא אבל רבינו ז"ל סובר דהבעיא היא כשהמיר הנכרי עצמו וכדמשמע בלישניה דקאמר הנכרי מהו שימיר דמשמע הנכרי עצמו הוא המימר ועל דא קאמר בגמרא דבהקדיש ישראל להתכפר נכרי מבעיא ליה כלומר אע"ג דאמרה תורה דאין הנכרי עושה תמורה הוא כשהקדיש נכרי לצורך נכרי אבל כשהקדיש נכרי לצורך ישראל אפשר דהנכרי עצמו עושה תמורה אם הישראל המתכפר נותן לו רשות כדכתיבנא. זה נ"ל פשוט בכוונת הר"א ז"ל ורבינו ז"ל. והרב בעל כ"מ ז"ל כתב שדברי הר"א ז"ל מבוארים בריש תמורה. ואני אומר דאינו כן דאין פירוש הבעיא מבואר כדבריו אדרבה לשון הבעיא מורה כפירוש רבינו ז"ל. גם מה שכתב דרבינו מדרבנן קאמר לא היא דודאי הבעיא דבעי בגמרא מדאורייתא בעי דהא מקשי ליה ממאי דאמרינן אין עושין תמורה והיינו מדאורייתא ותירצו דהתם איירי בהקדיש נכרי להתכפר נכרי משמע דהבעיא מדאורייתא ומשום הכי כתב רבינו ז"ל הרי זו ספק תמורה כלומר ומחמירינן בספק קדשים דאורייתא אבל אם היה הבעיא מדרבנן ודאי דהיה לו לפסוק דאינה תמורה דספק דרבנן לקולא:

הלכה ח

ואם נולד בעל מום וכו'. נראה דעתו כדעת התוס' ז"ל שכתבו בפ"ק דראש השנה הא בבעל מום מעיקרו דתם ונעשה בעל מום כיון דלא חזי לאכילה מונים לו משעת הרצאה ע"כ. ולכך כתב נולד בעל מום כלומר דוקא בעל מום מעיקרו דחזי לאכילה משעת לידתו:

הלכה יב

נולדו לו ב' טלאים וכו'. מימרא פשוטה היא פ"ה דערכין. והטור בסי' ש"ו ביור"ד כתב דין זה בשם רבינו ז"ל ולא ידעתי למה כיון שהוא דין פשוט בגמרא:

הלכה טז

כהן שאכל כזית מבכור תמים חוץ לירושלים לוקה וכו'. פרק אלו הן הלוקין (דף ט"ז) מוקי ר"ש קרא דלא תוכל לאכול וכו' תרומת ידך אלו הבכורים ולחייבו אם אכלם עד שלא קרא עליהם שם ונדבותיך זו תודה ושלמים ולחייבו אם אכלם לפני זריקה ובכורות זה הבכור ולחייבו אפילו לאחר זריקה בקרך וצאנך זו חטאת ואשם ולחייבו לאחר זריקה חוץ לקלעים נדריך זו עולה ולחייבו לאוכל מן העולה לאחר זריקה אפילו בפנים. ורבינו ז"ל פסק כר"ש בכל דבריו דבפי"א מהל' מעשה הקרבנות כתב אזהרה לעולה מונדריך ולאוכל תודה ושלמים מנדבותיך ומבקרך ומצאנך לחטאת ואשם כמבואר שם וכאן כתב אזהרה לבכור מבכורות בקרך אלא מ"ש ר"ש דאתא קרא לחייבו כשאכל בכורים קודם קריאת שם בהא פסק דלא כוותיה בפ"ג מה' בכורים משום דרבנן פליגי עליה בהא ולרבנן אתא קרא לחייבו אם אכלם קודם הנחה בעזרה ובהנחה תליא מילתא ובהא לחודיה פליגי עליה ובכל שאר הדרשות אפשר דמודו ולכך כתב רבינו ז"ל כדברי ר"ש ואע"ג דלר"ש לא אתא הך קרא לחייבו לאוכל לבכור חוץ לירושלים דהא ק"ו ממעשר נפקא כדאמרו שם וכן גבי בכורים לא אתא קרא לחייבו מלקות היכא שאכלם חוץ לירושלים דמקרא דמעשר נפקא כדאמרו שם ואע"ג דאין מזהירין מן הדין כבר הקשו שם בגמרא לר"ש ותירצו דא"כ לכתוב קרא לא תאכלם וכו' מ"מ רבינו ז"ל כתב כאן וגבי בכורים דלוקה היכא שאכל חוץ לירושלים משום האי קרא דלא תוכל לאכול וכו' דהיא דרשה פשוטה יותר ולאפוקי מדברי הרב בעל כ"מ ז"ל שכתב בפ"ג מהל' ביכורים דטעמו של רבינו ז"ל משום דאין מזהירין מן הדין כדכתיבנא:

הלכה יז

שכיון שהוא עומד לקרבן אין לכהן זכות בו וכו'. וא"ת הרי כתב רבינו ז"ל בהל' תמורה בפרק ראשון ואין הכהנים ממירין בבכורה שאע"פ שהוא זוכה בו מחיים אינו זוכה בו מתחילה וכו' משמע דיש לו זכיה בו מחיים. וי"ל דבבעל מום איירי וכמו שתירצו בפ"ק דתמורה כד מקשו מהא לרב נחמן דאמר הכי ואע"ג דהתם דחו תירוץ זה משום דומיא דחטאת ואשם קתני קושיא זו היא קושיא בדברי המשנה ואין זו קושיא על דברי רבינו ז"ל. אי נמי י"ל דאיירי בבכור דח"ל כדאוקמוה שם וכר"ש דאמר אם באו תמימים יקרבו ואע"ג דרבינו ז"ל פסק כר"ע דלא יקרבו כבר כתבו התוס' ז"ל שם דכ"ש דאתיא כר"ע שפיר טפי ולפי זה מ"ש רבינו ז"ל שאע"פ שהוא זוכה בו מחיים ה"ק אע"פ שיהיה בכור שיזכה בו מחיים כגון בכור ח"ל מ"מ אין ממירין בו דאינו זוכה בו מתחילה וכו':

פרק ב

הלכה א

שהראוי להיות מהם בזכר וכו'. כלומר דבזכר איכא י"ב יותר באיברי הזרע וכדכתב בהלכות ביאת מקדש פ"ז ובהל' איסורי מזבח כתב שהבהמה יש יותר כ"ג שהם ע"ג בין הכל בזכר ובנקבה חסר הי"ב שבאיברי הזרע. ויש בקצת ספרים כתוב כאן בזכר ס"ז וצריך להיות ע"ג כפי הנראה בהל' איסורי מזבח כדכתיבנא:

הלכה ה

בין שהטיל וכו'. דברי רבינו ז"ל מתמיהין דבבכורות (דף מ"א) על מימרא דרב חסדא דקאמר על פלוגתא דחכמים ות"ק מחלוקת באנדרוגינוס אבל בטומטום דברי הכל ספיקא הוא וקדש מספיקא אמרו שם לימא כתנאי ר' אלעאי אומר משום ר' ישמעאל וכו' ר"ש בן יהודה אומר וכו' ודחו לא דכ"ע טומטום בריה ולא מספיקא זכר ונקבה הוא דמספיקא מטיל מים במקום זכרות דכ"ע לא פליגי דזכר הוא כי פליגי במטיל מים במקום נקבות וכו' ומדדחי בגמרא דרב חסדא לא אתי כתנאי ולא פליגי אלא במטיל מים במקום נקבות ולא במקום זכרות משמע דרב חסדא הכי אית ליה ואע"ג דרב חסדא אמר גבי טומטום ד"ה ספיקא הוי ולא משכחת ליה לר"ש דבריו כלל דאי מטיל במקום זכרות זכר ואי מטיל במקום נקבות נקבה בכך תירצו התוס' ז"ל קושיא זו ואמרו דרב חסדא אתי כתנא קמא ודלא כר"ש. ואם תאמר א"כ נפל פיתא בבירא סוף סוף רב חסדא אתי כתנאי לזה תירצו התוס' ז"ל דמעיקרא הוה ס"ד דאיכא תנא דאמר דטומטום הוי בריה וקשה לרב חסדא אמאי לא מוקי פלוגתא דטומטום ואנדרוגינוס דכולהו הוי חולין לרבנן מחד טעמא משום דהוי בריה אבל לפי התירוץ דליכא מאן דסבר דטומטום הוי בריה אי אמרינן דמטיל מים במקום נקבות הוי נקבה לרבנן בתראי והוי חולין ופליגי את"ק באנדרוגינוס וטומטום סוף סוף לא הוי חולין טומטום ואנדרוגינוס מחד טעמא דאנדרוגינוס הוי טעמא משום דהוא בריה וטומטום משום דהוי נקבה וכיון דלאו מחד טעמא הוי טפי עדיף לומר דלא פליגי רבנן בתראי את"ק בטומטום כי היכי דלא פליגי אר' ישמעאל. זה דעת התוס' ז"ל ורש"י ז"ל תירץ באופן אחר דלא אמר רב חסדא ספיקא הוי אלא למעוטי דלא הוי בריה אבל לא נחית בדיוקא לומר ספיקא הוי אלא כוונתו דאיכא קדושה בטומטום לרבנן אפי' במטיל במקום נקבות משום ספיקא ולר"ש במטיל מים במקום זכרות מ"מ לכולהו פירושי מוכח דר"ח במטיל במקום זכרות מודה דהוי זכר כי היכי דלא ליתי מילתיה כתנאי וא"כ איך כתב רבינו ז"ל כן. וי"ל דמשמע ליה

לרבינו ז"ל מכח סוגיא דפרק מעשר בהמה (דף נ"ז) דאמר שם דגבי קדשים מיעט רחמנא ומעשר גמר מקדשים דהך סוגיא דהכא לאו קושטא הוי דההיא סוגיא קשיא אהך דהכא כדהקשו שם התוס' בפרק על אלו מומין דאי ר"ש אית ליה דבמטיל מים במקום נקבות נקבה בקדשים הוי משום נקבה א"כ היכי יליף ממעשר הא במעשר אין חילוק בין זכר לנקבה אלא ודאי דסברת ההיא סוגיא כדהוה ס"ד בסוגיא דהכא דר"ש אית ליה טומטום בריה בפני עצמו הוי ות"ק סבר דהוי ספיקא ואע"ג דרב חסדא אתי כתנאי אין זה דוחק ומאי דקאמר רב חסדא דרבנן בתראי לא פליגי בטומטום דאע"ג דאיכא מאן דאמר דהוי בריה משום דמשמע ליה דמודו רבנן בתראי לת"ק גבי טומטום כמו שמודה ר' ישמעאל ואפושי במחלוקות לא מפשינן והך סוגיא דאמרה בפ' אלו מומין דמחלק בין מטיל מים במקום זכרות למטיל מים במקום נקבות לאו קושטא היא ודרך דחייה איתמר ונקטינן כסוגיא דפ' מעשר בהמה כנ"ל לדעת רבינו ז"ל. ומה שקשה על רבינו ז"ל במה שפסק כאן כרב חסדא ולדידיה סמי מכמה ברייתות בגמרא טומטום ורבינו ז"ל לא סמינהו כתבתי בהלכות אישות פרק שלישי ושם הארכתי:

הלכה ו

שנאמר אך בכור שור וכו'. בפ"ק דבכורות על מתני' דאמרה פרה שילדה כמין חמור וחמור שילדה כמין סוס פטורה מן הבכורה שנאמר פטר חמור שתי פעמים הביאו שם במתני' (דפ"ב) דרחל שילדה כמין עז וכו' ואמרו שם מנא ה"מ אמר רב יהודה דאמר קרא אך בכור שור וכו' והקשו שם דאמאי נקט קרא בכור שור ולא נקט קרא פטר פטר כדנסיב תנא ותירצו הוא דאמר כר' יוסי הגלילי כלומר ר' יהודה דאמר הכי סבר כדרשא דר' יוסי הגלילי משמע התם דמאן דיליף פטר פטר לא יליף מבכור שור דקרא איצטריך לדרשא אחרינא. וא"כ קשה על רבינו ז"ל שכתב כאן דרשא דאך בכור שור ובפרק בתרא דהל' כלאים כתב דרשה דפטר פטר שתי פעמים והם דרשות חלוקות. וי"ל דאין קפידא דדרכו של רבינו ז"ל לסמוך הדין לדרשא היותר פשוטה. ותו איכא בגמרא תרי אוקמתי בפ"ב דבכורות גבי רחל בת רחל בת עז או רחל בת עז בת רחל והזכירם הטור ז"ל ביורה דעה סי' שט"ו ורבינו ז"ל לא הזכירם וכתב הרב"י ז"ל שם דפליג על הטור ז"ל ופסק דחייב בהם ומ"מ אין זה טעם מספיק דלמה לא הזכירם דאפי' שיהיה הדין בהם שיהיה חייב אין זה פשוט כ"כ כדי שימנע מלכתוב אותו. ואולי משום ששם אמרו בגמרא דאפילו מאן דמחייב מודה גבי כלאים דפטור וגבי נגעים דאינו מטמא וגבי תכלת דפסול וכל דינים אילו כתבן רבינו ז"ל כל אחת במקומה בהל' ציצית ובהלכות כלאים ובהלכות טומאת צרעת וממילא כיון דבאותם המקומות כתב פטור משמע דבשאר הדברים חייב

ומ"מ הא דחזרו שיות למקומן היה לו לרבינו ז"ל לכתוב דהוא חידוש גדול ואינו נלמד משום מקום:

ואם תפסו כהן אין מוציאין מידו וכו'. הרשב"א ז"ל בתשובותיו דחק למצוא טעם לרבינו ז"ל למה פסק כן ולא פסק דמוציאין מידו כרבה דאמר הכי בפ"ק דמציעא ותניא דמסייע ליה וכן תמה הרב בעל כ"מ ז"ל. ולי נראה טעמו של רבינו ז"ל דבפרק האשה שנתארמלה גבי תרי ותרי דאמרינן התם אוקי ממונא בחזקת מאריה ופירש"י דלא מקרעינן לשטרא דאם תפס לא מפקינן מיניה וכ"כ ה"ה ז"ל בסוף הלכות מלוה ולוה והקשו שם התוס' ז"ל מהא דאמרינן אם תקפו כהן מוציאין מידו ודחקו בתירוץ הקושיא ורבינו ז"ל מפני קושיא זאת נ"ל דההיא סוגיא מוכחא דאית לה גבי תקפו כהן דאין מוציאין מידו ולכך אמר התם דאי תפס לא מפקינן מיניה. זה נ"ל טעמו של רבינו ז"ל:

הלכה ט

אמר אילו נפל בבכור זה מום וכו'. בפ' כל פסולי המוקדשין (דף ל"ד) אמר שם בגמרא על מתני' דזה הכלל כל שהוא לדעת אסור ושלא לדעת מותר דשלא לדעת לאתויי מסיח לפי תומו ופירש"י ז"ל שם שלא שאלו הקסדור מה טיבו וכו' משמע מדמתני רבה חלוקה זאת בזה הכלל דהוא רבותא טפי מחלוקה קמא שהזכיר במשנה דשאלו הקסדור מה טיבו דאם הוי שוה עם אותה חלוקה למה ליה לתנא לרבויא דמינה ילפינן לה אלא ודאי חידושא אתא לאשמועינן וטעמא כיון דאמר לו בלי שאלה אולי כוונתו של ישראל שיטיל בו מום ולכך אמרו דאל"כ לא היה אומרו מה שאין כן כשהוא תשובת שאלה ר"ל שנאמר דלא אמרו אלא במשיב למה ששאלו לו ולכך רבינו ז"ל כתב החלוקה הזאת שאמרו מעצמו שהוא רבותא טפי וכ"ש ההיא דהיא תשובת שאלה אבל על הטור בי"ד סי' שי"ג שכתב אפילו אם שואל למה שוחטין וכו' יש לתמוה דהיה לו לכתוב שאמר כן מעצמו דהוי רבותא טפי כדכתיבנא ועל שניהם קשה למה לא הזכירו ההיא שאמרו בגמרא דאפי' אמר אם נעשה בו מום דמשמע דהוי בידי אדם דמותר כדאמר התם:

הלכה י

במקום דחוק מסורג בקוצים. היינו עובדא דרבי צדוק שהיה הסל דחוק ומתחת הסל נפגם שפתו:

הלכה יג

בכור שאחזו דם יקיז ובלבד שלא יתכוין וכו'. בפ' פסולי המוקדשין (דף ל"ד) אמרו בגמרא מתקיף לה רנב"י הי ר"ש אילימא ר"ש דמתניתין עד השתא לא אשמעינן שמואל דבר שאין מתכוין מותר כו' אלא ר"ש דברייתא. והקשו שם בתוס' דהיכי שרי ר"ש משום

דהוי דבר שאין מתכוין הא אפילו במקום שאי אפשר שלא יעשה בו מום שרי ר"ש ובדבר שאינו מתכוין אסר ר"ש בפסיק רישיה ותירצו דתרי מחלוקות הם ברייתא ומתניתין ובתרתי פליגי וכן כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו וע"פ אותו הפי' כתב הטור ז"ל ביו"ד סי' שי"ג מ"ש שם בדין זה אבל רבינו ז"ל מדסתם נראה דסובר דכולה חדא פלוגתא היא אלא דתנא דמתני' אית ליה דע"כ לא שרי ר"ש אלא בדבר שאינו מתכוין ולכך נקט בלישניה אע"פ שהוא עושה אבל אם הוא דבר שא"א שלא יעשה בו מום ודאי דאסר ר"ש דהוי כפסיק רישיה אבל תנא דברייתא דנקט לישנא דמקום שעושין ומקום שאין עושין כדדייקי התוס' ז"ל משמע דאית ליה דאפילו בדבר שעושה בו מום בודאי שרי ר"ש וטעמא משום דבקראי פליגי כדאמרו שם וכיון דאיפסיקא הילכתא כר"ש דברייתא בכל גוונא שרי אפילו במקום שעושה בו מום בודאי ולכך סתם רבינו ז"ל כתנא דברייתא אליבא דר"ש דבכל גוונא שרי:

הלכה טז

בד"א כשהיה הרועה ישראל וכו'. נ"ל לתת טעם לרבינו ז"ל שפסק כלישנא קמא משום דלישנא בתרא דקאמר רועי ישראל והם כהנים נאמנים מימר אמר לא שביק צורבא מרבנן ויהיב לדידי. הקשו שם בתוס' ז"ל ממאי דאמרינן בסוף פ' ב' בחצר בעל הבית ורועה כהן דלר"ט אקנויי מקני ליה מקום בחצרו ואפילו ר"ע לא פליג אלא משום דאית ליה פסידא לא מקני ליה מדינא ואמאי הא התם נמי נימא כיון דסתם רועה עם הארץ מסתמא לא מקני ליה מקום בחצרו והוצרכו לתרץ דאיירי במכירי כהונה או שאוהבו ורגיל ליתן לו. ותירוץ זה דחוק קצת ולכך מוכחא טפי סוגיא דפ"ב כלישנא קמא דלית ליה האי סברא ולכך רבינו ז"ל פסק כן:

הלכה יח

שלא נחשדו לשחוט קדשים בחוץ וכו'. קשה קצת דבפרק כל פסולי המוקדשין לא אמרו טעם זה בגמ' אלא לדחות מימרא דרב יהודה דאמר נאמן הכהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו משום דכל מילתא דעבידא לאיגלויי לא עביד דמשקר ואמרו שם אף אנן נמי תנינא נאמן הכהן לומר וכו' ודחו שם דאין הטעם כן אלא משום דקדשים בחוץ לא אכיל וכיון דקי"ל כרב יהודה וכדכתב רבינו ז"ל לקמיה למה לי האי טעמא נימא טעמא משום מילתא דעבידא לאיגלויי. וי"ל דטעמא דעדיפא מיניה קאמר:

הלכה יט

בכור זה נתנו לי ישראל במומו וכו'. משמע מדברי רבינו ז"ל דלא בעי שיזכיר פלוני שכתב כאן סתמא בכור זה נתנו לי ישראל וכו' וכן גבי חכם כתב הראיתי מום זה

למומחה ולא הצריך להזכיר שם החכם ודלא כמאן דאמר דבעינן שיזכיר לעיל שם החכם וכן כאן שיזכיר שם אותו הישראל וכדכתב הטור ז"ל בסימן שי"ד ויש סיוע לרבינו ז"ל מעובדא שהזכירו שם (דף ל"ו:) רפרם בפומבדיתא הוה ליה בוכרא ויהיב ליה לכהן בלא מומא ואזל שדא ביה מומא ואח"כ הראהו לרפרם כסבור שלא יכירהו שהוא נתנו בלא מום ואמרו שם דרפרם ארפסינהו לעיניה וחזייה בשיקריה וכו' ואם איתא שצריך שיזכיר שם הישראל אמאי לא שאלו רפרם מי נתנו לו. ולשאר המפרשים יש לומר דהזכיר לו שם ישראל אחר בהדיא ושקר לו אבל לא משמע הכי פשטא דעובדא אלא דלא הזכיר לו שם הישראל כלל ובכך היה סבור להטעותו. וכתב הטור ז"ל בסי' הנזכר בשם הר"ר יונה ז"ל דאם היה מום מובהק אע"פ שלא יזכיר שם החכם סגי. ונ"ל טעמו דכיון דמום מובהק הוא מותר ואין צריך להראותו לחכם אלא משום כבודו של חכם א"כ כיון דליכא ביה איסורא דקדשים בחוץ סגי בכל דהו אפילו שלא יזכיר שם החכם אבל היכא דלא איתברר דהוי מום מובהק דהוי ספק שוחט קדשים בחוץ בעינן שיזכיר שם החכם. ולפ"ז אין דעת ה"ר יונה כרבינו ז"ל דלרבינו ז"ל בכל גוונא אפילו שלא ידענו אם הוא מובהק אע"פ שלא הזכיר שם החכם סגי ודלא כהרב"י ז"ל שכתב בסי' שי"ד שדעת רבינו ז"ל כדעת ר' יונה ז"ל ומה שהזכיר רבינו יונה ז"ל מום מובהק משום דאיירי בזמן הזה דלע"ד לא איירי רבינו יונה אלא לפי דין הגמרא וכמ"ש. ולתת טעם לדברי המפרשים שצריך שיזכיר שם הישראל פלוני כתב הרב"י שם טעמו של הרא"ש ז"ל שסובר כן הוא משום דאמרו סיפא ודאי מסייע ליה מאיש פלוני הרי זה נאמן ודחו הסייעתא ואמרו כיון דאית ליה תובע מירתת ואע"ג דאידחיא סייעתא דרב יהודה לא אידחייא מימריה ולא מהימנינן ליה אלא בגוונא דמתניתין. וקשה על דבריו כיון דקמה ליה מימרא דרב יהודה והילכתא כוותיה א"כ אפילו דליכא תובע נמי דלא אמרו כן אלא לדחות דלא ליהוי סייעתא לרב יהודה וכבר פסקו בגמרא והלכתא כלישנא קמא דאפילו הכהן נאמן ובמאי הוצרכו לפסוק כלישנא קמא אי כשאמר בהדיא ישראל פלוני אפי' לישנא בתרא מודה בהכי דהיכי מצי לישנא בתרא לחלוק על מתניתין דאמרה הכי בהדיא אלא ודאי לא פסקה בגמרא כן אלא בשלא הזכיר פלוני. לכך נ"ל לומר דהרא"ש ז"ל ס"ל דמ"ש בגמ' כיון דאית ליה תובע מירתת ר"ל כיון דחזי השליח דמקפיד המשלח לומר קח מפלניא אומר כיון שהוא הזכיר מפלוני ילך וישאל לו אם עשה שליחותו כהוגן או לא אבל כשאומר בכור זה נתן לי ישראל פלוני אע"פ שיזכיר פלוני בהדיא מ"מ אומר מי ילך לחפש אחר הישראל דמאי איכפת ליה לשום אדם לחפש אחר הישראל בדבר שאינו בא לו תועלת בכך ולא דמי למשלח דבעי למידע אי עבד שליחותו כהוגן

כדכתיבנא וכיוצא בזה פירש"י ז"ל ולפי האמת בעי רב יהודה שיזכיר פלוני ומעולם לא אמרה רב יהודה שיזכיר פלוני בדוקא ומ"מ לא דמי למתניתין כדכתיבנא ומאי דמשמע ליה להרא"ש ז"ל במימריה דרב יהודה שצריך שיזכיר פלוני מסברא קאמר ליה דאל"כ מצי לאישתמוטי ולפ"ז אין דחיית הגמרא כמו שדחו התם כיון דאית ליה תובע מירתת משום דהתם הזכיר פלוני והכא לא הזכיר דא"כ לפי האמת דהלכתא כלישנא קמא לא היה לו להצריך להרא"ש ז"ל שיאמר פלוני וכדכתיבנא והוא ברור בעיני. עוד הזכיר הטור ז"ל שם כהן שיש לו בכור וראינו שעומד הוא וכל אנשי ביתו אצלו בחוץ ונכנס הבכור לבדו שלם לבית ויצא בעל מום מותר לשוחטו ולא חיישינן שמא אחד מבני הבית נטמן שם והטיל בו מום או שמא חפר גומא להכשילו שיפול בו ע"כ. ותמה שם הרב"י ז"ל על הטור והרא"ש ז"ל למה כתבו מימרא זו דהא לא אמר רבא הכי אלא משום דס"ל דהלכה כרבי יוסי דאמר דבני ביתו של כהן אינם נאמנים על הבכור ומשום הכי מצריך שיהיו כל אנשי ביתו בחוץ ואמרו התם בגמרא אבל לדידן דקי"ל כרשב"ג תו לא צריכינן להאי מימרא דמאי איריא בני ביתו בחוץ אפי' הם בפנים ואין שם עדים הם נאמנים וזהו טעמו של הרמב"ם ז"ל שהשמיט מימרא זו ע"כ. ונ"ל טעמו של הרא"ש והטור ז"ל דהם מפרש' כפירוש בתרא דרש"י דה"ק אי אמרי סהדי כל בעליו של בכור דהיינו בעל הבית וכל אנשי ביתו הם בחוץ ויצא בעל מום מהני האי עדות ואף ע"ג דלפי קושטא דמילתא לא בעינן שיעידו העדים שהיו בני ביתו בחוץ אלא כשיאמרו העדים בעל הבית היה בחוץ אע"פ שבני ביתו היו בפנים כיון שבני ביתו יאמרו אנו לא חבלנוהו ולא הכינו אותו נאמנים ומהני עדות העדים לומר דמעצמו נפל אבל מ"מ צריך לשאול לבני הבית שהיו בפנים אם הם הטילו אותו המום לכך אמרו הרא"ש והטור ז"ל שכשהעדים מעידים שכולם היו בחוץ סגי בהאי עדות ואין חוששין שמא חפר גומא כו' אבל אם היו בני ביתו בפנים היה צריך לשאול להם כדכתיבנא ואי ליתנהו קמן דנשיילינהו ודאי דלא שרי הבכור ולכך כתבו שכולם היו בחוץ אבל רבינו ז"ל מפרש כפירוש קמא של רש"י ז"ל שאם היו כולם עומדים בחוץ יעיד עליו רועה בבית והקשו שם פשיטא ותירצו שם מהו דתימא ניחוש לחשדא דרועה ורבינו ז"ל כבר כתב דלא חיישינן לחשדא דרועה והוא נאמן ולכך לא הוצרך להזכיר:

פרק ג

הלכה ב

וכן בכור שיצא לחו"ל ונפל בו מום וכו'. משמע דח"ל וארץ שוים דאם יש מומחה אינו ניתר ע"פ ג' בני הכנסת ואם אין שם מומחה ניתר ע"פ שלשה בני הכנסת במום המובהק וא"כ קשה כיון דהשמיענו רבינו ז"ל בארץ דניתר ע"פ שלשה בני הכנסת כ"ש בחוצה לארץ וקושיא זו איתא ג"כ במ"ש רב יהודה בגמרא התרת בכור בחו"ל על פי שלשה בני הכנסת דפשיטא הוא והתוס' הקשו שם ותירצו ומדבריהם נראה דיש חילוק בין בכור בארץ לבכור בחו"ל אבל מדברי רבינו ז"ל נראה שהם שוים וא"כ קצת קשה מה שהקשיתי:

הלכה ו

מפני שקנסו את בעל הבהמה שלא ישהנה וכו'. הר"א ז"ל השיג על זה ונראה שדעתו לפרש כדעת התוס' ז"ל ושם הוא נוטה לפירוש קמא דרש"י ז"ל ע"ש:

הלכה ח

שמא ישמעו בו הדיינים ויקנסוהו כפי רשעו. בפ' עד כמה (דף כ"ט) אמרו בגמרא אם איתא דבכור הוה לא הוה טרח ביה אמר אי שמעי בי רבנן מפסדו ליה מנאי ע"כ. ופירש"י ז"ל אי שמעי בי רבנן דבכור תם הוה וטעון קבורה מפסדי לי מינאי ומקפיד על טורחו ואינו מעבדן ע"כ. משמע דהוא מקפיד על טורח העיבוד ומדברי רבינו ז"ל לא משמע הכי אלא שמפרש שאינו רוצה להשהותו בידו שמא מתוך כך ישמעו הדיינים ויקנסוהו וכשיצא מתחת ידו ישכח הדבר. והרב"י ז"ל בטור י"ד סי' שי"א כתב לשון זה של רבינו ז"ל וכתב עליו כלומר והוא מקפיד מלהפסיד טורחו וכו' נראה דכוונתו דהטור ז"ל ורבינו שוים בפירוש שכתבתי:

הלכה י

בכור שנמצא טריפה אם תמים הוא ונמצא טרפה וכו' ואם במומו נשחט וכו'. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל דרבינו אית ליה דר"ע וחכמים לא פליגי דר"ע איירי בבעל מום ורבנן בתמים וכן פירש רבינו ז"ל בהדיא בפירוש המשנה. וקשה דבפ' טבול יום (דף ק"ד) אמרו בגמרא ואלא מאי קמ"ל ר"ע הא קמ"ל אפילו בגבולין ע"כ. ופירש"י ז"ל דאפילו בכור בעל מום שנשחט בו במדינה על מומו וכו' ואשמעינן ר"ע דהיכא דלא ניכר טרפותו עד לאחר הפשט שריא שחיטתו והפשטו לעורו כאילו נזרק דמו במקדש ונמצא טרפה

לאחר הפשט ע"כ. משמע דטפי יש להכשיר בתמים במקדש דדמו מתירו הפך דברי רבינו ז"ל:

הלכה יג

גיזת בכור אפילו בעל מום וכו' האורג מלא הסיט וכו'. בפ"ק דערלה הקשה רבינו שמשון על משנה זו מאי שנא מגיזה דאמרינן בכל שהוא והכא מלא הסיט ותירץ דכל שהוא דאמרינן בגיזה לאו דוקא אלא מלא הסיט. ועוד הקשה מאי שנא גבי מוקדשין דאמרינן במתני' דמקדש בכל שהוא וגבי צמר הבכור אמרינן מלא הסיט ושתי קושיות אלו נתקשו להר"א ז"ל בהשגות. ולקושיא ראשונה תירץ דלא אמרינן כן גבי גיזה אלא משום קנסא דשהייה ור' יהודה הוא דקאמר לה דאמר בפרק הלוקח בהמה נשחטה אסרי רבנן משום דילמא אתי לשהויי ומתני' דבערלה דינא קתני דמן הדין בעינן מלא הסיט וגבי גיזה נמי הכי הוי מדינא ומאי דאמרינן בפ' הלוקח בהמה הוי מטעמא דקנס והוא הדין גבי אורג דדינא הוי הכי משום קנסא ולזה השיג על רבינו ז"ל דתלה טעם הגיזה דלא נתבטלה משום דהוי דבר חשוב ומשמע דמשום כך מחלק בין גיזה לאורג דאינו כן דכיון דלא הוי מלא הסיט לא הוי דבר חשוב אלא טעמא משום קנסא. ועוד תירץ תירוץ אחר לקושיא זו דדוקא גיזה דעבד איסורא קנסינן ליה משום דגזזו אבל גבי אורג מצמר הבכור דלא עביד איסורא לא ולאו כטעמו של רבינו דהדבר חשוב. גם לקושיא שניה תירץ דהוי בקדשים שיש להם פדיון דמשום דדבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל וכן אמרו בירושלמי. וגם זו השגה על רבינו ז"ל דהיה לו לפרש דבקדשים שיש להם פדיון מיירי. זו נ"ל כוונת השגה זו אבל הרב בעל כ"מ ז"ל כתב שיש למחוק תיבת אי נמי וכולה חדא תירוצא היא. אך מה שתירץ בשם הר"י קורקוס ז"ל דרבינו ז"ל לא הזכיר צפרתא כמו שאמר בתמורה משום דסובר דלאו דוקא צפרתא אלא הכי קאמר כיון שהוא מלא הסיט שראוי לצפרתא חשיב ולא בטיל לע"ד אינו כן דא"כ איך הקשו שם צפרתא לישלופינהו אי לאו צפרתא ממש קאמר מה שייך לישלופינהו. ותו במה שתירץ דאותו תירוץ ואותה קושיא הם דלא כהלכתא דהא קי"ל בגד שאבד בו כלאים בטל ורבינו אינו מחלק חילוק המפרשים א"כ כיון דהם שוים גבי בגד שאבד בו כלאים שצריך שיהיה בו מלא הסיט דוקא קשה אם כן למה לא הזכירו רבינו ז"ל פרק עשירי מהלכות כלאים אלא כתב בגד שאבד בו כלאים סתמא אלא ודאי שרבינו ז"ל מחלק בין כלאים לכאן וכפירוש המפרשים ז"ל:

פרק ד

הלכה א

היה לו באחד משניהם אבר אחד. וכן כתב הטור ז"ל על זה בסי' ש"ך ואיני יודע למה כתב היה לו באחד משניהם אבר אחד דהוא הדין נמי אפילו אם אין לו אלא כל שהו ביד או ברגל פטור שאין צריך שיהיה לו כל האבר ע"כ. מדברי רבינו ז"ל נראה דבעינן תרתי שינטל אבר ושיהיה אבר שיעשה מום למעוטי אצבע יתרה ומסייע ליה לשון הגמרא שאמרו בריש בכורות וכמה תהא שותפות של נכרי ותהא פטורה מן הבכורה אמר רב הונא אפי' אזנו מתקיף לה ר"ז ולימא ליה שקול אזנך וזיל דמשמע מלשון המתרץ ומלשון המקשה שיש לנכרי אוזן בבכור אבל רש"י ז"ל מפרש שם שיש לו שותפות באזן אע"פ שלא יהיה כל האוזן שלו וסובר רבינו ז"ל שכשאמרו בגמרא אפילו מום קל אהא קאמרי דהאבר אפי' לא יעשה נבלה וטרפה בלא מום סגי אבל מ"מ אבר בעינן אי נמי דרבינו ז"ל נמי לא בעי אבר אלא אפילו כל שהוא באבר אחד סגי והא דנקט הכי להודיענו דהיכא דאינו מום כגון אצבע יתרה אע"פ שחסר אבר לא איכפת לן:

הלכה ג

שנאמר פטר כל רחם בבני ישראל וכו'. בריש בכורות אמרינן דטעמא דרבנן משום דבכור מקצת בכור משמע ואתא כל לומר עד דאיתיה כוליה ולשון רבינו ז"ל מגומגם שלא הזכיר ראיה זו על כל בכור כמ"ש אותה בגמ':

הלכה ד

אבל ולדי ולדות חייבין וכו'. בפ"ב דבכורות איפליגו רב הונא ורב יהודה דלרב הונא ולדות פטורין ולדי ולדות חייבים ורב יהודה אמר ולדי ולדות נמי פטורים ולדי ולדי ולדות חייבים והקשו לר' יהודה ממתני' דאמרה העמיד ולדות תחת אמותיהן ולדי ולדות פטורים טעמא דהעמיד הא לא העמיד לא תיובתא דרב יהודה אמר לך ר"י הוא הדין אע"ג דלא העמיד והא קמ"ל אפילו העמיד נמי דאורחיה דנכרי למתפס דינא הוי כמו לא העמיד וולדי ולדות פטורין ולדי ולדי ולדות חייבים ע"כ. משמע דלר"י הוי העמיד כלא העמיד ולכך יש לתמוה טובא על דברי הטור ז"ל שכתב בסי' ש"כ דהיכא דהעמיד איכא פלוגתא בין רב הונא ורב יהודה דלרב הונא הוי דור אחד טפי מלא העמיד דהוי דור רביעי לולדות ולרב יהודה הוי ה' לולדות ולא משמע הכי מגמ' שהבאתי אלא דלרב יהודה העמיד ולא העמיד שוה והוי כמו העמיד לרב הונא דהוי דור אחד טפי. ועל רבינו ז"ל יש לתמוה דלמה לא כתב דין העמיד כמו שאמרו במשנה והרב בעל כ"מ ז"ל כתב

דרבינו ז"ל נתן כלל דכל ולדות וכו' משמע מדבריו דדינו של רבינו ז"ל רב הונא ורב יהודה מודים בו ואינו כן אלא דרבינו כרב הונא פסק מדאמר סתמא ולדות פטורין ולדי ולדות חייבים והיינו כרב הונא וכן כתב הטור ז"ל. ולי נראה לתרץ דרבינו מפרש העמיד ולדות תחת אמותיהן כפירוש התוס' דהיינו שמתו האמהות והעמיד ולדות תחתיהן והך חלוקה פשיטא ליה לרבינו ז"ל דא"כ הוו הולדות במקום האמהות והם נכסי צאן ברזל ואי אמרינן כן במתני' אליבא דרב הונא אינו אלא לומר דדוקא העמיד הא לא העמיד ולדי ולדות חייבין ולאפוקי מרב יהודה וכדהקשו בגמרא לרב יהודה ורבינו ז"ל כיון שהודיענו דינו של רב הונא לא הוצרך להזכיר דין העמיד דהוא פשוט. ומ"מ לא נתבררו לי דברי רבינו ז"ל בפירוש המשנה שפירש מתני' כרב הונא שכתב שם ולפיכך ולדי הבהמה הזאת יש לנכרי שייכות בהם ופטורים מן הבכורה ולדי ולדות חייבין ואח"כ כתב וכן אפילו העמיד ולדות תחת אמותיהן והיו הולדות וכו' והוי כר"י דר"י מפרש דהעמיד נקטיה לרבותא אבל לרב הונא בדוקא נקטיה כדמוכח בגמ' וכיון שהוא פירש המשנה כרב הונא איך כתב וכן אפילו העמיד דמשמע דנקט העמיד לרבותא לרב יהודה וזה קצת סיוע לר"י ז"ל. ודע שיש הפרש בין פירוש רבינו ז"ל לפירש"י דלרבינו אפילו אין לנכרי חלק בולדות אלא שנותן לו חלקו בדמים מהריוח אפילו הכי מה שיולידו הולדות פטורים ולרש"י ז"ל משמע דצריך שיהיה לו חלק בולדות וכבר ביאר זה הטור ז"ל בסימן ש"ך:

הלכה ה

ישראל שנתן מעות וכו'. ה"ה ז"ל בפ"א מהלכות זכיה ומתנה כתב על זה ושם נתבאר:

הלכה ח

ואפילו כמין חזיר הרי זו פטורה כו'. קשה דבבכורות (דף כ"ד) משמע התם דטפי ראוי לפטור כשילדה כמין חזיר מכשילדה מינה דאמרו שם תיבעי לרבנן לבכורה דכי אמרי רבנן הבא אחריו בכור מספק דמרחמת אע"פ שאינה יולדת היינו דוקא מינה אבל שאינו מינה אינה מרחמת בודאי דכיון שהיא מרחמת לכשאינו מינה בודאי בנה הוא ופטור מן הבכורה וכן אמרו שם סברא זו לענין היתר אכילה לר"ש דאע"ג דס"ל דיולדת מרחמת ואפשר שאינו בנה מ"מ כיון שזה הוי חזיר שאינו מינה ודאי שאם לא היה בנה לא היתה מרחמת אותו וא"כ איך כתב רבינו ז"ל דאפי' שמניקה שאינו מינה פטור מן הבכורה הא בגמרא משמע דטפי ראוי לפטור למי שמניקה מי שאינו מינה. וכן יש לתמוה על הטור ז"ל שכתב לשון זה בטור י"ד סי' שי"ז ונוסף על זה יש לתמוה על הטור ז"ל שכתב שלא היתה מרחמת עליו להניקו אלא א"כ ילדתו משמע דפשיטא ליה לטור ז"ל דיולדת

אינה מרחמת אלא בנה דוקא וזה דבר תימה דזו היא בעיא שם בגמרא דלא איפשיטא אי טעמיה דר"ש משום דיולדת מרחמת אפילו למי שאינו בנה אבל שאינה יולדת אינה מרחמת או דילמא טעמיה דר"ש משום דלא מרחמת אלא לבנה ונפקא מינה למילקא עליו משום אותו ואת בנו דאי אמרינן דלא מרחמת אלא בנה אם שחט שניהם ביום אחד לקי משום אותו ואת בנו ואי מרחמת אפילו לשאינו בנה לא לקי ועוד נפקא מינה כשמניקה כמין חזיר אי יולדת מרחמת לשאינו מינה אסור באכילה ואם אינה מרחמת אלא לבנה מותר באכילה ומשמע התם דהך בעיא לא איפשיטא ואסור באכילה מספק כשמניקה כמין חזיר וכן פסק הטור ז"ל בי"ד סימן ע"ט בסימני בהמה וחיה שכתב שם בסוף הפרק טמאה שילדה וכו' ודוקא שנולדו בפנינו וכו' אע"פ שכרוך אחריה וכו' שמא לא ילדתו, משמע משום דבעיין לא איפשיטא לכך אסור באכילה וא"כ איך פסק בסימן ש"ז אלא א"כ ילדתו דמשמע דפשוט לו שילדה לזה. ואולי הלשון שכתב לאו דוקא אלא כוונתו לומר אלא א"כ ילדה או זה או אחר דאי לא ילדה לא מרחמה: ומ"מ קשה על הטור ז"ל דבהלכות שחיטה סי' י"ז כתב והא דאסור לשחוט דוקא בידוע שהוא אביו וכן בידוע שהיא אמו כגון שכרוך אחריה וכו' דאיך כתב בידוע שהיא אמו אם כרוך אחריה הא מספקא לן אי יולדת מרחמת אפילו לשאינו בנה או אינה מרחמת אלא לבנה דוקא כדכתיבנא וא"כ אינו ידוע שהיא אמו ולכך לא לקי משום אותו ואת בנו וא"כ איך כתב בידוע שהיא אמו, ואולי י"ל דידוע דקאמר לאו ידיעה גמורה לענין דלקי עליה משום אותו ואת בנו אלא איסורא מיהא איכא דאע"ג דבעיין לא איפשיטא לענין מלקות לא לקי מספיקא אבל מ"מ איסורא מיהא איכא ולא אמרו בפ' הלוקח בהמה אלא נפקא מיניה למילקא עליה משום אותו ואת בנו אבל לענין איסורא ודאי דאיכא אע"ג דלא איפשיטא בעיין. ולמה שהקשינו על רבינו ועל הטור ז"ל בלשון אפי' י"ל דבגמרא משמע דיש סברא לכאן ולכאן שהקשו שם גבי מימרא דר"י דאמאי נקט חזיר לאשמועינן טלה וכו' ונראה דסברת המקשה היא דחזיר אמרינן דאסור באכילה מפני שאינו מינו ונראה ודאי שלא ילדה אותו אבל טלה ודאי ילדה אותו ולקי משום אותו ואת בנו ולהכי פריך דלאשמועינן בטלה דהוי ספיקא דאפשר שאינו בנה ולא לקי משום אותו ואת בנו ומינה שמעינן לחזיר שאינו מינה דודאי אסור באכילה מספק דילמא לא ילדה אותו והמתרץ תירץ דאדרבה הוי רבותא טפי בחזיר דיותר יש להתירו באכילה דכיון שאינו מינו לא היתה מרחמת עליו אם לא היה בנה, ורבינו והטור ז"ל תפסו עיקר סברת המקשה אע"ג דהמתרץ תירץ סברא אחרת משום דמשמע להו דהמתרץ לא פליג אסברת המקשה אלא

ה"ק הרי יש סברא אחרת נגד זו וכיון דיש סברא לכאן ולכאן חדא מינייהו נקט ואיהו נקט סברת המקשה דברירה ליה טפי:

וכן בהמה שהיא חולבת וכו'. וא"ת א"כ בחלוקה שכתב שבנה כרוך אחריה למה ליה הך טעמא דכרוך אחריה תיפוק ליה משום דחולבת תירוץ זה נתבאר בדברי הטור בסי' שט"ז שכתב דחלוקה קמא איירי שראינו שבהמה זו היתה מן המיעוט שחולבת אע"פ שידענו שלא ילדה ולכך קאמר בחלוקה קמייתא דאע"פ שראינו שהיתה חולבת ולא ילדה אם ראינו אח"כ שבנה כרוך אחריה היא ראיה שילדה וחלוקה בתרייתא איירי שראינוה חולבת ולא ידענו אם ילדה או לא דאז ודאי החלב לא הוי ראיה:

הלכה ט

הלוקח בהמה וכו'. הטור ז"ל כתב בסימן שט"ז דהוי ספק בכור בשם ה"ר יונה והרא"ש ז"ל:

הלכה יא

בהמה גסה שהפילה חררת דם וכו' כדי לפרסם הדבר שנפטרה מן הבכורה. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל דאע"פ שטעם זה נאמר בגמרא לר"ש דאמר אינה מטמאה לדידן נמי צ"ל כן כי היכי דלא תקשי לן מ"ש משליא דישליכנה לכלבים וכו', נראה דדעת הרב בעל כ"מ ז"ל דקי"ל דחררת דם לדידן מטמאה ולכך הוצרך לומר כן ולע"ד אינו דבהדיא פסק רבינו ז"ל בפ"א מהל' שאר אבות הטומאה דאינו מטמאה כרב חמא שכן כתב שם בהמה ששפעה חררת דם אע"פ שנפטרה מן הבכורה אינה מטמאה לא במגע ולא במשא וכו' אבל מ"מ קשה לי טובא דבפ' הלוקח בהמה אמרו דר' אבין ור"ש אמרו דבר אחד כלומר דרבי אבין דאית ליה דאינה מטמאה משום ביטול ברוב וכן ר"ש דאמר גבי אשה שהפילה שליא שאין הבית טמא מפני שהולד נימוק עד שלא יצא ובטל ברוב הם דבר אחד וכיון שרבינו ז"ל בהל' שאר אבות הטומאה פסק כר"א בן יעקב דאינה מטמאה איך פסק בסוף הלכות טומאת מת דלא כר"ש שכתב שם האשה שהפילה שליא הבית טמא ודאי חזקה הוא שאין שליא בלא ולד ע"כ. ולכאורה נראה דבריו סותרים ונראה לתרץ זה דשם בפ' הלוקח (דף כ"ג) אמר ר"נ משמיה דרב הלכתא בכוליה פירקין בר מפלוגתא ואמרו שם אהייא אילימא ארישא מפליג פליגי רבי ישמעאל ור"ע אלא אדר"א בן יעקב משנת ראב"י קב ונקי והקשו שם בתוס' ז"ל דהיכי קאמר אלא אדר"א ב"י הא דראב"י נמי פלוגתא דאיהו כר"ש דשליא ורבנן פליגי עליה ודחקו שם התוס' ז"ל הרבה בתירוץ קושיא זו. ונ"ל דמשום קושיא זו פירש רבינו ז"ל דכולי עלמא מודו לר"א ב"י והתם רבנן פליגי עליה דר"ש משום דס"ל דאינו נמוק יפה דהא דכשהוציאו

בספל לבית החיצון מודו משום דנמוק שתי פעמים כדאמרינן בפ' המפלת אבל הכא במילתיה דראב"י כולי עלמא מודו דבטל ברוב דם וגנונים שיוצאים עמו והא דאמרו שם דראב"י ור' שמעון אמרו דבר אחד משום דלשניהם בטל בתחילת לידה וכמ"ש התוס' ז"ל שם אע"ג דהטעמים חלוקים דאיכא טעמא בהא דליכא בהא כדכתיבנא מ"מ בהא שוים דבטל בתחלת לידה, כן נ"ל טעם רבינו ז"ל:

כדי לפרסם הדבר וכו'. ובמבכרת שהפילה שליא שאמרו בפרק בהמה המקשה דישליכנה לכלבים שאני התם דכיון שהפילה שליא אין צריך פרסום דאין שליא בלא ולד אבל הכא דהפילה דם צריך פרסום כן כתבו התוס' בפ' המפלת (דף כ"ז) :

הלכה יג

בהמה שיצאה מלאה ובאת רקנית וכו'. כתבו התוס' ז"ל בפ' המפלת וכגון שלא שהתה הבהמה בחוץ דאם שהתה אימא טנפה וילדה:

ואין לנפלי בהמה פטירת רחם וכו'. בבכורות (דף כ"ב) אמרו של אשה כשל שתי של בהמה כשל ערב, ופירש"י של בהמה שלא תהא כטומאה בלועה לטומאת מגע משום נבלה של נפל אם הושיט הרועה ידו ונגע בו להוציא מן הרחם כשל ערב משיעגיל ראש כפיקה של ערב ואי לאו טומאה בלועה היא וכו', נראה דדעת רש"י ז"ל לפרש ושל בהמה שאמר שם דומיא דשל אשה דאיירי לענין טומאה כדאמרו שם אין לנפלים פתיחת קבר עד שיעגילו ראש כפיקה ולענין טומאה אייר וכמו שביאר רבינו ז"ל בסוף הל' טומאת מת וא"כ נראה ודאי דשל בהמה שאמר לענין טומאה קאמר. ואם רבינו ז"ל מפרש כן לא היה לדין זה עסק כאן ולא היה לו להביאו כאן אלא נראה שהוא מפרש דאם אין לנפל עגילת ראש כפיקה לא מקרי ולד לפטור הבא אחריו מן הבכורה. ואולי דהר"א ז"ל בהשגות מפרש כפירוש רש"י ז"ל דלענין טומאה קאמר וזהו שאמר ומעיקרא דמילתא על הך מתני' דאהלות וכו' כלומר כיון דעל ההיא מתניתין איתמר ודאי דדומיא דמתניתין איירי דהוי לענין טומאה וכוונתו להשיג על רבינו ז"ל שפירש הדבר לענין פטירת רחם:

הלכה יד

מבכרת המקשה לילד וכו'. נראה דרבינו ז"ל פסק כר"ה והרא"ש ז"ל בפסקיו פסק כרבה ונתן טעם לדבריו דהסוגיא מוכחת דלא כרב הונא גם התוס' ז"ל כתבו בפרק בהמה המקשה (דף ס"ט ע"ב) דכמה סוגיאות מוכיחות דלא כרב הונא שכתבו בסוף דבריהם אם לא דנחלק בין מכירה של נכרי להנך וכן כתבו בריש פרק כיצד מערימין (דף כ"ד ע"ב) דיש לחלק בין מכירה דנכרי לשאר וא"כ אפשר דרבינו ז"ל סבור לתרץ הסוגיות שכתבו התוס' דמשמע דהם דלא כרב הונא דיש לחלק בין מכירה של נכרי לאינך וכמ"ש

הם ז"ל אבל מ"מ צריך לתת טעם לרבינו ז"ל למה פסק כרב הונא דהסוגיא מוכחת כדבריו כדכתב הרא"ש ז"ל דדברי רב הונא במתני' שנויי דחיקי וכ"כ שם רש"י ז"ל. ואולי שרבינו ז"ל גורס רב חסדא במקום רבה בגמרא כנראה מדברי התוס' ז"ל בבכורות פרק כל פ"ה (דף ל"ח) דגרסי בההיא פלוגתא רב חסדא שכתב סבר לה כרב חסדא דפ' בהמה המקשה ואם גירסתו כך אתי שפיר דפסק כר' הונא דהלכתא כוותיה לגבי רב חסדא דרבו הוה וכמ"ש בספר הליכות עולם:

הלכה טו

יצא שליש וכו'. כל אלו הדברים עד סוף הפרק הם מבוארים בפ' בהמה המקשה:

פרק ה

הלכה א

אי אפשר שלא קדם וכו'. פסק כרבנן דאמרי בפ"ב דבכורות (דף י"ז:) בידי שמים אי אפשר לצמצם ואפילו בידי אדם פסק רבינו ז"ל בהל' רוצח ושמירת נפש גבי עגלה ערופה דאי אפשר לצמצם ודלא כתוס' ז"ל שכתבו שם ובפ"ק דעירובין (דף ה':) דבהא הלכה כר' יוסי דבידי אדם אפשר לצמצם. ואע"ג דהביאו ראיה לדבריהם מההיא דפרוץ כעומד ומחצה על מחצה כרוב כבר כתבו התוספות ז"ל בשם ר' שמעון מאביל"ה דמתרץ הנהו סוגיות כרבנן וכן דעת רבינו ז"ל וע"ש:

אין לכהן כלום וכו'. בגמרא אמרו (דף י"ח:) הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק ואמרו שם קודם זה משל דר"ט למה הדבר דומה לשנים שהפקידו אצל רועה ופירש"י ז"ל ומתני' נמי דקאמר ר"ט יחלוקו כגון שאותו ספק בכור החי נמסר לרועה ואתו בעל הבית וכהן אצל רועה דליכא מוציא מחבירו דהא לא קאי ברשות חד מינייהו משמע מהתם דהיכא דהופקד גבי רועה יחלקו הכהן ובעל הבית אליבא דכ"ע. ורבינו ז"ל לא ביארו וגם הטור ז"ל בסימן שי"ח אמרו על מ"ש שנים שהפקידו אצל רועה וכו':

הלכה ג

כל בכור שהוא ספק דינו שירעה עד שיפול בו מום ויאכל לבעליו. ולא כתב כאן רבינו כלל אם חייב במתנות או לא ולא ידעתי מהיכן הוציא הרב"י ז"ל בטור י"ד סי' שי"ח שפסק רבינו ז"ל כאן דפטור מן המתנות שכתב שם אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' בכורות נראה שפסק כר' יוסי אבל היה לו לכתוב דבפ"ט מהל' בכורים פסק רבינו ז"ל בהדיא כר' יוסי שכתב שם ואם נסתפק בשנים וכו' הרי הוא פטור מן המתנות. אלא

שיש לדקדק על רבינו ז"ל דשם ביארו הטעם של ר' יוסי משום שעשו שאינו זוכה כזוכה וכן בפ' שנים אוחזין (דף י"ב) גבי לקט דאמר ילקט בנו אחריו ביארו ג"כ טעמו של רבי יוסי מפני שעשו שאינו זוכה כזוכה ובסוף פ' כל הגט (דף ל'.) אמרו גבי המלוה מעות את הכהן ואת הלוי להיות מפריש עליהם וכו' הא מני ר' יוסי הגלילי דאמר עשו שאינו זוכה כזוכה וכתבו התוס' ז"ל בפ"ד דבכורות דהיינו ר' יוסי דבכור ולא ר' יוסי דלקט שכחה ופאה ועם זה תירצו למה שמואל בפ' שנים אוחזין פסק כר' יוסי ובפ' כל הגט לא בעי לאוקומי מתני' כר' יוסי דלא דמי הא להא וכמו שהאריכו שם ורבינו ז"ל פסק בפ"ד מהלכות מעשר גבי מלוה את הכהן דבעינן מכירי כהונה או מזכה להם ע"י אחר ודלא כר' יוסי דאמר עשו שאינו זוכה כזוכה ואמאי כיון דכאן פסק כר' יוסי והתם אמרו דהך מתני' דהמלוה מעות כר' יוסי אתיא כיון דהלכתא כר' יוסי דהכא ראוי לפסוק כמתני' דהתם ואפילו נאמר דסובר רבינו ז"ל דהא מני ר' יוסי דאמר בפ' כל הגט קאי אר' יוסי דשנים אוחזין ודלא כתוס' מ"מ קשה דבהל' מתנות עניים פ"ד פסק שם כר' יוסי וכדאיפסיקא הלכתא התם בגמרא וא"כ רבינו ז"ל נראה כמזכי שטרא לבי תרי. וראיתי להרב בעל כ"מ ז"ל שכתב בהל' ביכורים פ"ט ועוד י"ל דיש לחלק בין ההיא דפ"ב דבכורות ופ"ק דמציעא, ואם היינו אומרים כן ניחא קושיא זו דרבינו ז"ל בפ' כל הגט פסק דלא כר' יוסי וגבי בכור וגבי לקט פסק כר' יוסי, אבל קשה לי על תירוץ זה דבפ' כל הגט אמרו הא מני ר' יוסי דאמר עשו שאינו זוכה כזוכה והיכא אמרו ר' יוסי אם לא באחד משני מקומות הנזכרים במציעא או בבכורות והיכי מצית למימר דיש לחלק בין ההיא דכל הגט לאינך:

הלכה ה

שנים שהפקידו אצל הרועה וכו'. בפ' המפקיד (דף ל"ז:) אמרו שהניחוה שלא מדעת הרועה ולכך הרועה פטור דאי לאו חייב הרועה משום דהוה ליה למידק וכן כתב רבינו ז"ל בהלכות שאלה ופקדון:

הלכה ו

הפקיד בכור אצל בעה"ב וכו'. כלומר וידע המפקיד שבעל הבית מניחו עם שלו ודאי לא חייב בעל הבית דהא אמר לו שיערבם עם שלו וזהו שכתב רבינו ז"ל למטה שהרי מדעת בעל הבכור הניחו עמו הפשוט של בעה"ב כלומר דאם לא הניחו מדעתו ודאי דחייב בעל הבית מפני שעירבם. כתב הטור בסימן שי"ז הקנה לו חצרו שיקנה לו הבכור מיד והוה ליה כשנים שהפקידו אצל אחד אלא כיון שלא בא ליד כהן לא זכה והוה ליה בעה"ב מוחזק ע"כ. דאילו בא ליד כהן ודאי דאינו נקרא מוחזק בעל הבית אע"פ שהוא

בחצר בעל הבית דכיון שבא לידו והניחו שם מדעת בעל הבית הוי כאילו השאילו חצרו לכך ואינו נקרא בעל הבית מוחזק. זה נראה טעמו של הטור ז"ל שכתב שכיון שלא בא ליד כהן דמשמע דאילו בא ליד כהן לא מקרי בעל הבית מוחזק וטעמו כדכתיבנא:

הלכה ט

לאכלה ולא לסחורה וכו'. והראב"ד ז"ל גריס לאכלה ולא לשרפה וכן גירסת רש"י ז"ל ומשמע הכי מן הקושיא שהקשו שם האוכל מעיסת שביעית וכו' לאכלה אמר רחמנא ולא לשרפה דהוי דומיא ממש כדרשא דרב חסדא לגירסת הר"א ורש"י ז"ל והוי הקושיא אלימתא אבל לגירסת רבינו ז"ל אע"ג דלא אמר רב חסדא אלא לאכלה ולא לסחורה פריך ליה דכי היכי דדריש הכי נמי נדרוש גבי חלה לאכלה ולא לשריפה:

פרק ו

הלכה ב

אבל לא במוקדשין וכו'. בגמרא אמרו מוקדשין פשיטא לאו בידיה נינהו ותירצו בקדשים קלים ואליבא דר' יוסי הגלילי ומדברי רבינו ז"ל שכתב לשון המשנה משמע דאית ליה דהלכתא כר' יוסי הגלילי דאל"כ לא היה צריך לומר שאינו נוהג במוקדשין דפשיטא הוא כמו שהקשו בגמ' ואע"ג דאין זה הכרח כל כך דרבינו ז"ל נמשך אחר לשון המשנה נראה עוד כן ממ"ש רבינו ז"ל פ"ח מהלכות נזקי ממון כל קדשים שחייבים עליהם מעילה אין בהם דין נזקים דמשמע דאם אין חייבים עליהם מעילה כמו קדשים קלים שיש בהם דין נזקים והיינו כר' יוסי הגלילי דאמר דקדשים קלים ממון הדיוט הוא כדאמרו בפ"ק דב"ק וכן מהדין שלמים שהזיקו שהביא שם ותודה שהזיק אתיא לר"י הגלילי וכדכתבו התוס' ז"ל שם גבי מימרא דרבא וא"כ נראה דעתו לפסוק כר"י הגלילי וא"כ קשה דבהל' טוען פ"ה דפטר הקדשות משבועה למה לא חילק בין הקדשות להקדשות דקדשים קלים לר' יוסי חייב בשבועת הפקדון דממון הדיוט הוא ומדברי רבינו ז"ל שלא חילק שם משמע דסובר דהדין שוה בכל הקדשים וכמ"ש שם ה"ה ז"ל דר"ש דחילק במשנה בין קדשים שחייב באחריותם לאינו חייב באחריותם לית הלכתא כוותיה משמע דאית ליה דכוונת רבינו ז"ל דאין לחלק בין קדשים לקדשים וצ"ע:

ואם עבר ועשה וכו'. פשוט הוא דהכי אמרינן התם דאין מקדישין ואין מעריכין בזמן הזה משום תקלה ומ"מ אמרו דאם הקדיש או העריך בהמה תעקר פירות כסות וכלים ירקבו וכו':

הלכה ה

מעשר בהמה וכו' ויראה שהמוכר מעשר לא עשה כלום וכו' ולפיכך אינו לוקה כמוכר חרמי הכהנים וכו'. קשה דבפ"ק דתמורה אמר רבא מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני מידי והאי דלקי משום דעבר על מימרא דרחמנא וא"כ משמע בהדיא שם לרבא דאע"ג דלא קנה לוקח מ"מ לוקה משום דעבר על מימרא דרחמנא וכ"נ עוד שם מההיא סוגיא שהקשה שם לאביי מחרמים דאמר לא יגאל וממעשר בהמה ג"כ דאמר לא יגאל לאביי דאמר אי עביד מהני ואי לא לא היה לוקה על מכירת חרמים ועל מכירת מעשר אדרבה לרבא תקשי אמאי לא לקי כדהקשו שם מאונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה לרבא דאמר דאע"ג דלא מהני לקי ללישנא קמא דגמרא כמבואר שם א"כ מוכח בהדיא דלרבא לקי וכ"כ התוס' ז"ל שם כששאלו בגמ' בסוף הסוגיא אביי ורבא במאי פליגי הקשו שם וקשיא לרבינו ברוך אמאי לא קאמר דפליגי בהכי כגון אם פדה בכור או מעשר או חרמין לא מהני לכ"ע כדמפרש סוגיא דלאביי לא לקי כיון דלא מהני דהכי אמר אביי לעיל דהיכא דלא מהני לא לקי ולרבא לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא וצ"ע ע"כ. ולתרץ קושיא זו נ"ל לומר דאע"ג דבכולי גמ' אביי ורבא הלכה כרבא הכא פסק רבינו ז"ל כאביי משום דאמרו שם בסוף הסוגיא אלא כי קא מיפלגי אביי ורבא בשינוי קונה ופירש"י ז"ל בחד לישנא בשינוי קונה כגון גזל עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים דלאביי קני ואינו משלם אלא עצים וכו' ולרבא לא קנה ומשלם הבגדים וכלים וכו' וכיון דקי"ל דשינוי קונה וכסתם מתני' דהגוזל עצים ועשאן כלים וכו' משלם כשעת הגזילה לא קי"ל כרבא. זה נ"ל טעמו של רבינו ז"ל והוא נכון במה שנראה שפסק כאן כאביי אבל מ"מ נתקשו אצלי דברי ה"ה ז"ל בפ"א מהל' גזילה שכתב גבי חומד עבדו וכו' שכתב שרבינו ז"ל סובר שמקחו קיים אע"פ שעובר בלאו ואע"ג דאמר רבא בתמורה כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני וכו' הוי כעין גוזל צמר ועשה ממנו בגדים וכו' משמע מדברי ה"ה ז"ל שדעת רבינו ז"ל לפסוק כרבא ואית ליה לרבא שינוי קונה. ומ"ש שם דפליגי בשינוי קונה סובר דהיינו דפליגי בתירוצם דמתרצין וכדפירש שם רש"י ז"ל באידך לישנא יע"ש ולפי אותם הדברים שכתב ה"ה ז"ל אין מקום למה שכתב רבינו ז"ל כאן וצ"ע:

הלכה י

הלוקח טלאים שנולדו לו וכו'. בפ' מעשר בהמה אמרו במשנה האחין והשותפין שחייבין בקלבון פטורים ממעשר בהמה וכו'. ורש"י ז"ל פירש המשנה וכל הסוגיא בדרך אחר שמפרש רבינו ז"ל וטעם מחלוקתם הוא מפני שרש"י ז"ל גורס האחין השותפין

וכולה חדא מלתא היא דר"ל אחין שהן שותפין שעדיין לא חלקו אבל בשותפין לחוד אית ליה לרש"י ז"ל דלעולם הם חייבים בקלבון וכן לעולם הם פטורים ממעשר בהמה אפילו הבהמות שיולדו להם בעודם בשותפותם ומה שחילקו במשנה ובסוגיא ואמרו כשחייב במעשר הוא פטור מן הקלבון וכשחייב בקלבון פטור ממעשר לא נאמר דבר זה אלא באחין שירשו מאביהן דשייך בהו חיוב במעשר דעדיין לא חלקו ומשום כך חייבים דכאביהם דמו אבל בשותפין דעלמא שהביא זה ממונו וזה ממונו ונשתתפו לא שייך הא וכן פטור מקלבון לא שייך אלא באחין שירשו מאביהן דכיון דלא חלקו וכאביהן דמו אילו היה אביהן נותן סלע על שני בניו לא היה נותן קלבון אינהו נמי עבדי הכי אבל בשני שותפין דעלמא לא שייך הא ועל פי זה פירש מה שאמרו במשנה קנו בתפיסת הבית דלאו דוקא קנו ממש כלומר שלקחו במעות אלא קנו שנפלה להם בהמה מאביהן ועל דרך זה פירש כל הסוגיא באחין שהם שותפין ולא בשותפין דעלמא יע"ש. אבל גירסת רבינו ז"ל הוא האחין והשותפין ומתני' או או קתני וה"ק אחין או שותפין שחייבין בקלבון וכו' ומשכחת לה חיוב ופטור במעשר ובקלבון בשותפין דעלמא משום דהוא סובר דהשותפין הם פטורין ממעשר כל זמן שלא ילדו הבהמות בעודן בשיתוף אבל אם ילדו אחר השיתוף חייבין וא"כ הרי הפיטור הוא כל זמן שלא ילדו והחיוב הוא אחר שילדו בשיתוף וכן חיוב ופיטור בקלבון משכחת לה בשותפין דעלמא מפני שהוא סובר דכל זמן שממון השותפות קיים הם חייבים בקלבון מפני דכיון שהממון עדיין עומד בעין הוי כאילו הם שנים נפרדים וחייבין בקלבון אבל כשהממון אינו קיים אלא נשאו ונתנו בו עד שנשתנה הם פטורים מן הקלבון משום דהוי הכל דבר אחד. ועל פי זה פירש המשנה והסוגיא בשותפין דעלמא והוא סובר דאחין שירשו ושותפין דעלמא הם שוים בדיניהם וכשחייבים במעשר דהיינו שילדו הבהמות כשהן בשותפותן אז הם פטורים מן הקלבון כלומר כשיהיה הדבר הזה בממון השותפות שנשאו ונתנו ונשתנו המעות דהוי זה כאילו נולד דבר אחר בבהמות דכל כך הוי כאן שינוי הממון כמו הלידה בענין בהמות השותפות אז פטור מן הקלבון כיון שנשתנה ונעשה דבר אחר נמצא דחייב במעשר פטור מן הקלבון וכשחייב בקלבון דהיינו כל זמן שלא נשתנה ממון השותפות פטור במעשר דהיינו הבהמות עצמן שנשתתפו בהן ולא הולדות שילדו. זה תורף פירוש רבינו ז"ל כפי מה שפירש בפירוש המשנה ועל פי זה פירש מה שאמרו במשנה קנו מתפיסת הבית דקנו ממש קאמר כלומר לקחו במעות דלא כרש"י ז"ל ואמרו שחייבין במעשר היינו הולדות שנולדו אחר השיתוף ומ"ש ואם לאו פטורים ר"ל שלא נולדו הבהמות האלו אחר השיתוף ומ"ש במשנה חלקו וחזרו ונשתתפו כו' אשותפין

דעלמא נמי קאי וה"ק הבהמות שנולדו להם ברשותם שאמרנו שהשותפין חייבים אם חלקו ואח"כ נשתתפו באותן הולדות הם פטורים ממעשר בהמה מפני שלא נולד להם ולדות אחר השתוף השני וחייבין בקלבון דממון השיתוף קיים ומ"ש בגמרא פעמים שחייבין בשניהם או פטור בזה וחייב בזה בשותפין דעלמא נמי מיירי וחייבין בשניהם כגון שנולדו הבהמות אחר השתוף ונשתנו הכספים דהיינו נשאו ונתנו בכספים שנשתנו וחלקו בכספים חייבין בקלבון דאע"ג דכל זמן שהיו ביחד הם פטורים מפני שנשתנו עתה שחלקו בכספים חייבים ובבהמות לא חלקו דאילו חלקו בבהמות ודאי היו פטורים אפילו בבהמות שילדו להם אחר השיתוף דבשעה שחלקו נעשה להם לקוח ופטורים מזה ומזה שחלקו בבהמות שאע"פ שנולדו אחר השיתוף וחלקו ונעשה לקוח ולא חלקו בכספים שנשתנו אחר השיתוף ולכך הם פטורים מן הקלבון ומזה הטעם היכא דחלקו בזה ובזה חייבים בקלבון ופטורים ממעשר בהמה והיכא דלא חלקו בזה ובזה חייבין במעשר בהמה ופטורים מן הקלבון. זה דרך רבינו ז"ל במשנה ובסוגיא לקיים גירסתו שגורס האחין והשותפין דהם תרי מילי ודלא כרש"י ז"ל שגורס האחין השותפין וכולה חדא מילתא היא ועל פי פירוש זה כתב מ"ש כאן ופ"ג מהלכות שקלים דלפי זה הפירוש דיניו מבוארים כאן ושם. ומה שהניח הרב בעל כ"מ ז"ל שם בצ"ע דמאין הוציא דין שינוי הממון שכתב בקלבון נתבאר על פי זה הפירוש והר"א ז"ל השיגו שם דהוא גורס גירסת רש"י האחין השותפין וכתב דהוא שיבוש לגרוס האחין והשותפין דהם תרי מילי ואני תמה למה לא השיגו הר"א ז"ל כאן גם כן שדבריו כאן הם על פי גירסתו ופירושו שפירש שם והכל הולך אל מקום אחד. ומ"מ יש קצת דוחקים לפירוש רבינו ז"ל ובגירסתו חדא דלמה הוצרך תנא דמתני' לומר קנו מתפיסת הבית לא הי"ל אלא ילדו לאחר השותפות חייבים ואם לאו פטורים ולמה הוצרך לומר דאם קנו ממעות השותפות בהמות דכיון דבשותפין עסקינן ועיקר החיוב לא הוי אלא מפני שילדו הבהמות לאחר מכאן הא הוה ליה לתנא למימר גם בברייתא דאמרה יכול אפילו קנו בתפיסת הבית ולא הי"ל אלא יכול אפילו ילדו לאחר מכאן דהיינו לאחר שנשתתפו ת"ל יהיה דכיון דאין החילוק תלוי אלא אם ילדו אחר השותפות או לא מה לו להזכיר קנו מתפיסת הבית. וגם קשה קצת מ"ש אם אינו ענין לבכור דאיתיה בשותפות דכתיב ובכורות בקרכם וצאנכם הא מצינן לאוקומי בבכור וקרא דבכורות בקרכם היינו שלא ילדו אחר השותפות וקרא דיהיה איירי שילדו אחר השותפות. וע"ק דבסוף פרק הגוזל עצים אמרו כי קא מבעיא לן כגון שנפלו עשר בהמות בגזל הגר מיחייבי לאפרושי מינייהו מעשר או לאו יורשים הוו דאמר מר קנו בתפיסת הבית חייבים או דילמא מקבלי מתנות הוו ותנן הלוקח וכו' ובשלמא

לפירוש רש"י ז"ל דמחלק בין אחין לשותפין דעלמא ניחא דהכי קאמר יורשים הוי וקי"ל דיורשים חייבים כל זמן שלא חלקו או מקבלי מתנות וכו' אבל לרבינו ז"ל יורשים ושותפין דעלמא הם שוים ואם ילדו הבהמות לאחר שירשו או לאחר השותפות חייבים ואם לאו פטורים והאי דאמר קנו בתפיסת הבית חייבים היינו הולדות שיולידו אחר השותפות וא"כ מה ראיה היא זו לבהמות שנפלו דלא שייך כאן ילדו לאחר השותפות ואי איכא למיבעי לדעת רבינו ז"ל הכי הוה ליה למיבעי יורש הוי וכיון דלא הוי אלא חד יורש דליכא ב' יורשים שותפין אלא חד חייב או דילמא מקבל מתנה הוי אבל הא דבעיא ומביא ראיה מקנו מתפיסת הבית אין לו מקום לדעת רבינו ז"ל וצ"ע:

ואע"פ שחלקו גדיים כנגד גדיים וכו'. פסק כר"י דאמר אין ברירה ודלא כר"א דאמר דיש ברירה ואם חלקו ט' כנגד ט' חייבים. ותימה דשם בגמ' הקשו לר"א מברייתא דוכן השותפין שחלקו אחד נטל עשרה ואחד נטל תשעה וכלב כנגד הכלב אסורים וכו' ואי אמרת יש ברירה ליברור חד מינייהו לבהדי כלב ולישקול והנך לישתרו ותירץ רב אשי דלא שוו כולהו להדי הדדי ושוי האי כלבא חד ומשהו והאי משהו משיך ואתי בכולהו ע"כ. משמע דלר"י דאית ליה דאין ברירה אע"ג דשוו כולהו להדי הדדי שעם הכלב אסורים וא"כ רבינו ז"ל דפסק כאן כר"י איך כתב בהלכות איסורי מזבח סוף פ"ה שני שותפין שחלקו זה לקח עשרה טלאים וכו' אם יש אחד מהם דמיו כדמי הכלב וכו' מוציאו מן העשרה וכו' והשאר מותרים הא לר"י דאמר אין ברירה כולם אסורים ואע"ג דבתמורה פרק כל האסורים (דף ל') אוקימו הך אוקימתא בסתמא על מתני' מ"מ לא אוקמוה אלא ליישב מתני' למ"ד יש ברירה כדמוכח בפרק מעשר בהמה וא"כ נמצא רבינו ז"ל כמזכי שטרא לבי תרי וצ"ע:

הלכה טז

כל בהמה שהיא ספק כו'. פשוט הוא בפ"ק דמציעא דאמר ספיקא לאו בר עשורי הוא. ומ"ש בגמרא בפרק מעשר בהמה אנדרוגינוס ספיקא וחייב כלומר ממ"נ או זכר או נקבה וחייב במעשר:

פרק ז

הלכה ה

אין מעשרין מן הנולדין בשנה זו וכו' ויראה לי דאם עשר בהמה משנה לשנה וכו'. קשה דמהיקשא דמעשר בהמה למעשר דגן ילפינן לה דאמר התם מה מעשר דגן מחדש על הישן לא אף מעשר בהמה מחדש על הישן לא וכיון דהוי היקשא ככתוב בהדיא

הוי ועוד דהרי יתום ומחוסר זמן וכלאים דמפקינן ליה התם מג"ש דתחת תחת מקדשים ומ"מ כתב רבינו ז"ל לעיל שהם פטורים לגמרי ולא כתב שם דאם עשרם הוי מעשר לחומרא והא קי"ל דהיקש עדיף מג"ש כדכתב בס' הליכות עולם וכיון שכן למה שם כתב רבינו ז"ל שפטורים לגמרי וכאן כתב שמפני חומר הקדשים ה"ז מעשר. וי"ל דכאן איכא ק"ו לעשר מחדש על הישן כדאמרו שם בגמרא ויהיו חדש וישן מתעשרין מזה על זה מק"ו ומה כבשים ועזים וכו' ת"ל עשר תעשר והקשו בתוספות דהיכי אתיא ק"ו ומפקא מהיקשא כיון שאנו יכולים לקיים ההיקש והק"ו ובפ' פסולי המוקדשין (דף ל"ג) תירצו בזה ורבינו ז"ל מכח זה כתב דאינו כתוב בהדיא כיון דאיכא ק"ו נגד ההיקש ואנו יכולים לקיים שניהם:

הלכה ו

כל הנולדים באחד בתשרי וכו'. בפרק מעשר בהמה פליגי ר"מ אמר באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה ור' אלעזר ור"ש אמרו באחד בתשרי ופסק רבינו ז"ל כר' אלעזר ור"ש דהם רבים ועוד דהוי מחלוקת ואח"כ סתם במשנה דאמרו שם אח"כ כל הנולדים מאחד בתשרי עד כ"ט באלול הרי אלו מצטרפין והך אתיא כר' אלעזר ור"ש ולכך דחה רבינו ז"ל סתם משנה דבפ"ק דר"ה דאמר בתחלתה באחד באלול ר"ה למעשר בהמה. אבל ראיתי לסמ"ג שכתב בעשין רי"ב ואיזהו ר"ה שלהן כדתנן סתם מתני' דמסכת ר"ה בתחלתה באחד באלול ר"ה למעשר בהמה לפיכך אם נולדו ה' בכ"ט באלול וה' באחד בתשרי מצטרפין דרבינו נראה דפסק כר"מ. אבל מ"ש שאם נולדו ה' בכ"ט באלול וכו' קשה דאמאי נקט בכ"ט באלול ואחד בתשרי דזה לא שייך לומר אלא למי שאומר באחד בתשרי ר"ה. ואולי כונתו לאפוקי ממאי דאמר במתני' כל הנולדים מאחד בתשרי עד כ"ט באלול לכך הודיענו דאפילו נולד בכ"ט באלול ואחד בתשרי מצטרפין דאחד באלול ר"ה למעשר בהמה:

הלכה ח

ביום ט"ו קודם הפסח וכו'. פסק כר"ע דאמר הכי בפ' מעשר בהמה ובן עזאי אמר בעשרים ותשעה באדר. וא"ת הא בגמ' אמרינן דר"ע ובן עזאי פליגי דלר"ע אדר הסמוך לניסן זימנין מלא וזימנין חסר ובן עזאי סבר אדר הסמוך לניסן לעולם חסר ורבינו ז"ל בפ"ח מהלכות קידוש החדש משמע דפסק כבן עזאי דבשנה מעוברת אדר ראשון מלא ואדר שני חסר וא"כ נראה דבריו סותרים למה שכתב כאן דפסק כר"ע. וראיתי שם המפרש שכתב דלא אמרו כן בגמ' אלא כשהיו מקדשין על פי הראייה אבל דברי רבינו ז"ל הם בזמן הזה שמקדשין על פי העיבור. והוכרח לומר כן משום קושיא אחרת דבפ"ק

דר"ה אסיקו בגמ' דזימנין מלא וזימנין חסר ואיתותב מ"ד אדר הסמוך לניסן לעולם חסר. אבל מ"מ קשה מנא ליה לרבינו ז"ל דבזמן הזה אדר הסמוך לניסן לעולם חסר כיון דבגמ' דברו בזמן הראייה ולא דברו בזמן החשבון וכתב שם המפרש דשלחו למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לעולם חסר היינו לפי החשבון. ותימה על דבריו דא"כ אמאי איתותב שם ממתני' הא מתני' לא איירי אלא ע"פ הראייה והא דמר עוקבא על פי החשבון וצ"ע:

פרק ח

הלכה א

בין בטעות בין בכוונה וכו'. בנזיר פרק בית שמאי אמרו טעותו וכ"ש כוונתו:

הלכה ד

יצאו תשיעי ועשירי כאחד כו'. תימה דבגמ' אמרינן אמר רבא יצאו שנים בט' קראם ט' עשירי וחולין מעורבין זה בזה עשירי מאליו קדוש לט' ט' קרי ליה קראן עשירי עשירי וט' מעורבין זה בזה ע"כ. וא"כ מ"ש דכי היכי דיצאו שנים בעשירי יש חילוק בין קראן עשירי לקראן אחד עשר דקראן עשירי עשירי ואחד עשר מעורבין והגוזזו והעובד האחד מהם סופג את הארבעים וכשקראם אחד עשר הם חולין ומעשר מעורבין והגוזז והעובד באחד מהם פטור ממלקות הכי נמי כשיצאו שניהם בתשיעי איכא חילוק דאם קראם ט' הוי חולין ומעשר מעורבים ואם קראם עשירי הוי תשיעי ועשירי מעורבים וכן מבואר עוד בגמרא דשני החלוקות שוים שהקשו בחלוקה בתרא הא תו למה לי היינו הך וא"כ איך כתב רבינו ז"ל בחלוקה קמא דבין שקראם ט' בין שקראם עשירי הוי ט' ומעשר מעורבים ולפ"ז הגוזזו והעובד חייב מלקות ארבעים וצ"ע:

הלכה ה

מונה הכל זוג זוג וכו'. כר"י דאמר הכי וכרב מרי דפירש למנין שלו הוא קדוש ודלא כמ"ד למנין בהמות הוא קדוש. וכתב הרב בכ"מ ז"ל דמשמע דרבא אית ליה כמ"ד למנין שלו הוא קדוש משום דמתרץ ברייתא אליביה ואע"ג דבההיא סוגיא תירץ רב הונא בר סחורא אליבא דרבא בדיר שיש לו שני פתחים והקשו שם ולישני ליה בגורן וכו' ותירצו קסבר עשירי למנין בהמות הוא קדוש והשתא כיון דמתרץ אליבא דרבא ורבא ס"ל למנין שלו הוא קדוש אמאי לא שני כסברתיה. וי"ל דכיון דרב הונא בר סחורא לית ליה הך סברא לא רצה לתרץ ומ"מ רבינו ז"ל פסק כרבא דאיהו ס"ל למנין שלו הוא קדוש כרב מארי:

הלכה ח

מת העשירי בדיר וכו' הראוי פוטר וכו'. קשה דלמה לי הך טעמא הא קי"ל דעשירי מאיליו הוא קדוש ולא הוצרכו בגמרא להך טעמא דברייתא דקרא לט' עשירי ומת עשירי בדיר אלא לדחות דברי רבא דאמר עשירי מאיליו קדוש אבל אנן דקי"ל כרבא לא צריכינן לטעמא דפוטר מנין הראוי:

הלכה י

וכן מי שהיו לו י"ד טלאים וכו'. בגמרא אמר עוד דאם יצאו ששה תחלה ואח"כ ד' בפתח אחד וארבעה נשתיירו הששה פטורים והשמונה שהם הד' שיצאו בפתח האחד והד' שנשתיירו הם מצטרפין לגורן ואם הד' יצאו בפתח הששה נוטל אחד מהן והד' שנשתיירו לבד מצטרפין לגורן אחר והוא פשוט וחד טעמא הוא דין זה ודין האחר שכתב רבינו ז"ל:

ואם יצאו הששה בשני פתחים וכו'. בגמ' אמרו ואם לאו פטורים ופירש"י ז"ל שלא יצאו אלו הששה לא בפתח אלו ד' ולא בפתח אלו ד' אלא בפני עצמן ע"כ. משמע דר"ל דיצאו בפתח אחר בפני עצמו ורבינו ז"ל פירש שיצאו מקצתן בפתח זה ומקצתן בפתח אחר דאין להם מנין הראוי לפטור, ויותר מכוון פירוש רבינו ז"ל:

סליקו הלכות בכורות בס"ד